

DR. IVAN STOPAR OB OSEMDESETLETNICI



Ko je leta 1986 izšla z mojstrsko besedo napisana in bogato opremljena knjiga *Gradovi na Slovenskem*, je mnogim odprla pogled na dotlej skoraj prepovedani grajski svet iz preteklosti. Knjigi so nato sledile še številne druge o grajski dediščini na Slovenskem, pa tudi niz televizijskih in radijskih oddaj na isto temo, s katerimi je Ivan Stopar na videz suhoparne znanstveno zastavljene umetnostnozgodovinske in kastelološke raziskave vselej na mikaven način približal ne samo strokovnjakom, pač pa tudi najširši laični javnosti. Z velikim vedenjem, slikovito besedo in karizmatičnim značajem je opozarjal na po krivem prezrte vrednote. Njegova več desetletna prizadevanja, ki so bila vselej trdno vpeta v širše dogajanje, so rodila bogate sadove. *Gradovi in dvorci* večinoma prav po njegovi zaslugi danes ponovno veljajo za ikone slovenske pokrajine in za del slovenske identitete, skrb zanje pa ne velja več za nepotrebno ohranjanje materialnih ostankov tujcev in sovražnikov slovenske družbe.

Ivan Stopar se je rodil 29. aprila 1929 v Ljubljani, po rodu pa izhaja iz Tržiča na Gorenjskem. Leta 1964 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani diplomiral iz primerjalne književnosti in umetnostne zgodovine. Sprva se je ukvarjal z novinarstvom, esejistiko in prevajanjem iz nemškega jezika. Leta 1963 je postal ravnatelj novoustanovljenega Zavoda za spomeniško varstvo v Celju, od leta 1974 do upokojitve leta 1992 pa je deloval v tej ustanovi kot konservator. Leta 1987 je bil

habilitiran za izrednega univerzitetnega profesorja umetnostne zgodovine. Leta 1992 je prejel najvišje slovensko konservatorsko priznanje - Steletovo nagrado. Leta 1997 je postal konservatorski svetnik. Ivan Stopar je tudi po formalni upokojitvi ostal aktiven kot umetnostni zgodovinar, kastelolog in konservator. Njegova bibliografija obsega več sto enot. Ob znanstvenem in strokovnem delu si je vseskozi neutrudno prizadeval tudi za popularizacijo umetnostne zgodovine in konservatorstva v javnosti.

Razpon jubilentovega strokovnega dela je zelo širok. Bil je eden tistih učencev prof. Franceta Steleta, ki so si po drugi svetovni vojni z vso vnemo prizadevali za razvoj umetnostne zgodovine in konservatorstva na Slovenskem. Kot konservator si je Ivan Stopar prizadeval za varovanje urbanih spomenikov in območij, cerkvenih in grajskih stavb, srednjeveškega stenskega slikarstva in ljudske umetnosti. Ukvarjal se je z ohranjanjem in raziskovanjem množice spomenikov na celjskem območju. Med najpomembnejšimi spomeniki, na katerih je organiziral in vodil konservatorsko delo so cerkev v Marija Gradcu, cerkev na Svibnem, opatijska cerkev v Celju, gradovi Konjice, Šalek, Velenje, Celje, Laško, Podsreda, Sevnica in Knežji dvorec v Celju. Konservatorsko delo je opravljal strokovno poglobljeno z upoštevanjem širokega primerjalnega gradiva. S slehernim posegom v spomenik je vselej znal in zmozel združiti tudi poglobljene umetnostnozgodovinske raziskave. Rezultate svojega umetnostnozgodovinskega in konservatorskega dela je vseskozi redno in zgledno publiciral. Postavil je tudi temelje dokumentacije Zavoda za spomeniško varstvo v Celju, ki še danes velja za vzorno in omogoča korektno uporabo zbranih podatkov.

Osrednja tema njegovega strokovnega zanimanja je že zgodaj postala slovenska in še zlasti slovenskoštajerska grajska arhitektura. Iz te teme je leta 1976 tudi doktoriral in bil promoviran za doktorja umetnostnozgodovinskih znanosti. Tako je nadaljeval pionirsko delo prvega slovenskega kastelologa dr. Ivana Komelja. Pozneje se je s številnimi razpravami na temo grajske arhitekture dokončno profiliral v vodilnega slovenskega kastelologa. Pri raziskovanju grajskih stavb je odprl povsem nove ravni, saj je uveljavil celostni pristop, ki se ne omejuje na umetnostnozgodovinski vidik, temveč vključuje kompleksno interdisciplinarno obravnavo. Ivan Stopar grajskih stavb nikoli ni ob-

ravnaval kot izoliranega formalnega pojava, ampak vselej kot rezultat širšega dogajanja v danem prostorskem in časovnem okviru. Njegove raziskave so pomembne tudi s kulturnozgodovinskega vidika, ker gre pri raziskovanju grajske dediščine obenem za odkrivanje preteklih načinov življenja v naših krajih. Že skoraj nepregledna vrsta njegovih razprav, člankov in monografij o grajskih stavbah kaže na štiri osnovne raziskovalne pristope. Grajske stavbe je obravnaval z vidika stavbnega razvoja skozi čas (zlasti monografija *Razvoj srednjeveške grajske arhitekture na slovenskem Štajerskem*), z vidika celovite inventarizacije (zbirka Grajske stavbe v Sloveniji), z vidika monografskih obdelav vidnejših spomenikov (zlasti gradovi Šalek, Konjice, Celje, Podsreda, Predjama) in z vidika njihovega funkcionalnega pomena (trilogija knjig *Življenje na srednjeveških gradovih na Slovenskem*). Po obsegu med njegovimi kastelološkimi deli izstopa topografija grajskih stavb na Štajerskem, Koroškem, v Prekmurju, na Gorenjskem, na Dolenjskem in v Beli krajini v šestnajstih knjigah.

Pomembno mesto v raziskovalnem delu Ivana Stoparja predstavlja tudi sistematično proučevanje in objavljanje starejših vedutnih upodobitev kot enega temeljnih členov pri raziskovanju in poznavanju starejše arhitekturne dediščine na Slovenskem. V knjižni obliki je objavil zbrane vedute Celja in Ljubljane ter vedute avtorjev G. M. Vischerja, Friedricha Bernharda Wernerja, Josepha Leopolda Wieserja pl. Berga, Adolfa Kunikeja in Josepha Franzja Kaiserja.

Z izjemno obsežnim opusom je podal številne odgovore in odprl tudi vrsto novih vprašanj. Pri tem je znal ubrati jezik vabljivih turističnih vodnikov, v resnici pa je nevsiljivo vpeljal v povsem resno razpravo o tej ali oni temi. S polemičnimi pristopi je znal občasno tudi razburkati sicer pogosto vse preveč umirjene umetnostnozgodovinske vode in tako vzpodbuditi nove poglobljene raziskave nekaterih poglavij, ki so se zdela že dokončno razrešena. Pri vsem njegovem delu pa je imela vselej pomembno vlogo njegova široka razgledanost na področju humanističnih ved. To je kvaliteta, ki jo danes pri številnih mlajših raziskovalcih pogosto pogrešamo. Ivan Stopar se je vseskozi zavedal, da znanstvene raziskave ne smejo biti same sebi namen, ampak jih velja približati najširši javnosti in jih vključiti v splošni razvoj materialnih in duhovnih vrednot. Na takšen način je soustvaril trdne in prepoznavne

temelje umetnostni zgodovini, kastelologiji, vedutologiji in konservatorstvu na Slovenskem.

Ivan Stopar sodi med tiste ustvarjalne ljudi, ki ne znajo živeti v brezdelju. Ob visokem jubileju si je zadal nove strokovne naloge. Pravkar je izšla njegova knjiga o življenju v srednjeveških samostanih na Slovenskem, intenzivno pa pripravlja knjige vedut Carla Reicherta, vedut slovenskih krajev v času narodnega prebujenja sredi 19. stoletja in preglede vedut slovenskih krajev iz 17. in 18. stoletja. Zato ne smemo biti začudeni, če bo kmalu na knjižnih policah že njegovo naslednje delo. In prav veseli ga bomo.

Igor Sapač